

Stranická propaganda

JAROSLAV SUK

Jeden z mých kamarádů si při četbě článku o vědeckém komunismu vzpomněl na předměty, ze kterých jsme museli skládat zkoušky. Nedá se říct, že bychom je studovali, protože skutečně nebylo co, jediné snad u Nálevky, který nás ovšem učil v letech 1968–1969 dějiny mezinárodního dělnického hnutí (pokud jsme na ně přišli) jako historik, s výkladem o záhadách Stalinovy a Berijovy smrti, o tom, o co opravdu šlo různým frakcím v otázce odborů, a o podobných zajímavých věcech, od lingvistiky ovšem poněkud odtažitých. V Sovětském svazu jsem na novinářské fakultě v letech 1966–1967 absolvoval obor historie Komunistické strany Sovětského svazu. Ta se už nesměla učit podle Stalinova Krátkého kurzu dějin VKS(b), takže jsme měli učebnice, které Stalina parafrázovaly. Vyučoval se též marxismus-leninismus, kterému studenti přezdívali Marlen, stejně říkali i lektorce. Speciálním předmětem Novinářské fakulty Moskevské státní univerzity bylo marksistsko-leninskoje učenije o pečati, marxisticko-leninská nauka o tisku. Tam se především zdůrazňoval Leninův přísný názor na neustálou podřízenost straně, partijnost, uplatňování třídního pohledu na každou skutečnost a událost apod. Jakmile jste se naučili pár názvů Leninových článků a tato axiomata, udělali jste zkoušku na trojku či čtyřku, naši dvojku až trojku. Dodnes si pamatuji jeden citát z učebnice: *Sovetskij žurnalist tščatělno otbiraet fakty. Odni otbrasyvaet, drugie soobščaaet čitatěljam* (Sovětský novinář fakta pečlivě vybírá. Jedna odvrhuje, jiná sděluje čtenářům.) Na základní škole jsme měli předmět *graždanskaja oborona*, kterému se říkalo *grob*, tedy *rakev*.

MEDINA A MARXISMUS

Jak to bylo na medicíně v letech 1967–1973, popisuje můj kamarád MUDr. Karel Kahan:

Ohledně vědeckého komunismu se mně vybavuje, jak jsme z toho byli zkoušeni. Pan docent RSDr. Olšanský na lékařské fakultě dával známku č. 2–3 za láhev kořalky (dle kvality), když to byl rum, měls to za 3. Pokud jsi donesl gruziňák či vodku, dostal jsi velmi dobrou. Když jsi chtěl výbornou známku, tak ses musel nechat zkoušet. I bez lahve. Prdel byla, jak mu cinkaly ty flašky v šuplíkách psacího stolu. On se

z té bezvůry uchlastal – po srpnu 68 byl jak smutnej opuštěnej pes... Pak nás zkoušela jakási soudružka, které nevadilo, že jsme tam šli z hospody a smrděli pivem, ale museli jsme provést kritiku demokratického socialismu. Tak jsem jí řekl: „Socialismus je pouze jeden, tak jakýpak demokratický. To máte jako s demokracií, ta je také jenom jedna, tak jakápak socialistická.“ Soudružku jsem asi tak zaskočil, že mi zatleskala a napsala asi jedničku, už nevím. Děla-li jsme ty zkoušky v každém ročníku a v každém se jmenovaly jinak: Dějiny MDH, Vědecký komunismus, Základy

marxistické filosofie a já nevím jak ještě, my jsme v tom neviděli rozdíl, protože jsme z toho nic nečetli a jen jsme to nějak odseděli. Většinou po pivu nebo mezi pivem.

Pak v V. ročníku byli kluci na vojenské katedře a já nevoják musel s holkama chodit na brannou výchovu, což bylo též sezení v posluchárně a poslouchání politické agitace. Holky si tam nosily pletení, já čtení pod lavicí.

BILLBOARDY NA REŽIM

Indoktrinací nebo spíš snahou o indoktrinaci byla prodchnuta celá



Rezoluce XXVI. sjezdu KSSS hovoří jasně: Národy Sovětského svazu ještě nikdy nebyly tak jednotné. Klasický příklad komunistické propagandy.

Zdroj: repro Soudruzi

společnost. Začínalo to dejme tomu u plakátů s debilními nápisy, jež bych nazval hesla constans, jako „Sklidit včas a beze ztrát“, „Se Sovětským svazem na věčné časy a nikdy jinak“, „Ať žije KSČ“ anebo vyumělkovanější hesla ornans jako „Za rozvoj socia-

listických železnic ve znamení soudružského bratrství se Sovětským svazem“ nebo „Slovenské lesy, které kdysi chránily partyzány SNP, dávají dnes dřevo pro náš nábytek“. Různými koupennými i rukodělnými plakáty a portréty ve výkladech se

vedoucí obchodů zabezpečovali proti ideologickým útokům, dávali svému postavení větší stabilitu, jak to kdysi pěkně popsal Václav Havel v *Moci bezmocných*. I takovou funkci, a jistě mnoho jiných, mělo ono indoktrinační totalitní třeštění.

ŠKOLENÍ

Obraťme se ke sféře pracovní. Tam existoval kromě Prvního máje, oslav MDŽ a závazků k různým sjezdům KSČ ještě jeden prvek ideologického přitakávání, a to školení. Byla to především, v dělnických povoláních, takzvaná civilní obrana. Taky ona předpokládala politickou pozici, neboť šlo o obranu proti nepříteli imperia- listickému. U zdravotníků, knihov- níků, různých úředníků a podobně se konala i povinná ateistická školení.

Školení odrazovala nejen svým indoktrinačním zaměřením. Byla především protivná svou beznadějně nudnou formou a obsahem. Účast na takové ztrátě dvou či tří hodin volné- ho času zabezpečovalo vedení pod- níků hrozbou zkrácení platu (např. ztrátou prémie), ve vzduchu visela i hrozba, že vám zarazí postup, nebo dokonce přijmete o místo. Povinnost účasti ovšem nečinila školení atrak- tivnější.

Musel jsem také několikrát, asi dvakrát nebo třikrát, navštívit ško- lení civilní obrany. U vědomí hrozby zkrácení platu jsem si řekl, že tedy dobře, účastním se, ale nemusím poslouchat. Sedl jsem si do první řady a četl knihu. Přednášejícího to po- chopitelně znervóznilo, ale na hlase to znát nebylo, protože po několika úvodních slovech pustil magnetofon, na kterém měl přednášku nahranou! Nudnost školení tím nejméně zdvoj- násobil. Jaképak reakce na otázky publika, když se stejně žádné neoče- kávají, jaképak souznění přednáše- jíčího s auditoriem, když je tu povin- ně a sám přednášející má asi tématu plné zuby. Navíc, jaká mohla být úro- veň těchto přednášejících? U nás ve spalovně to byl bezpečák, taková spojka každého podniku s minister-

Stručné dějiny KSSS



UČEBNICE PRO STŘEDNÍ STUPEŇ
STRANICKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

*Kterak správně propagovat ideje komunismu, učily stranické školy
všech stupňů a jednotné úrovně*

Zdroj: Knihovna Jána Langoše

stvem vnitra. Víím, že musel dohlížet na výběr a ničení „závadových“ knih závodní knihovny, a neustále na mě dotíral, abych vrátil Páralovy *Milence a vrahy*, které by taky šly nejspíš do stoupy.

VĚDECKÁ REVOLUCE VE VĚZENÍ

Nezáživnost a bezobsažnost školení tedy vhodně umocňovali podprůměr-

ní řečníci bez sociálního talentu, sami většinou neangažovaní, nebo neinteligentní až pitomí jedinci. Na jednoho takového mám vzpomínku z Borů v roce 1970. Měl k vězňům přednášku o vědecké revoluci, která podle něj právě nastávala. Vězni přednášejícího prostě ignorovali a nerušeně diskutovali a bavili se, byla to jakási obdoba kázání feldku-

rátá Katze, taky se odehrávala v bývalé vězeňské kapli. Všichni byli otrávení, já se však skutečně bavil. Přednášející sice snad nebyl opilý, ale měl rozhled a vědomosti podprůměrného žáka páté třídy a přednes tomu odpovídal. Dozvěděli jsme se například, tedy spíš já se dozvěděl, protože jsem snad byl jediný, kdo ho poslouchal, že Španělé byli překvapeni, když v Americe poprvé uviděli koně. *Stejně tak budete překvapení, až ta vědecká revoluce přijde! Nemyslete si, že se vám to vyhne, revoluce přijde a zamete s takovejma elementama jako nic. Třeba si myslíte, že hloubky vesmíru a úspěchy sovětské kosmonautiky se vás netýkají. Ale to se nemylte, holentkové, i ty vás dostihnou. Světlo ze slunce k nám letí miliony let, a třeba tam je skrytý poselství, o kterém ještě nevíme... A tak podobně. Blábol nad blábol.*

ZELÉNÉ MOZKY A MARXISMUS

Vedle sféry pracovní a vězeňské existovala samozřejmě i sféra vojenská. K debilitě zelených mozků se připojila debilita totalitně komunistická poměrně přirozeně. K různým vojenským školením pak samozřejmě patřila i ideologická a politická indoktrinace včetně nuceného zpěvu takových krásných písní jako:

*Přes spáleniště, přes krvavé řeky,
pluk za plukem jde neochvějně dál.
Na naší straně srdce, právo, věky,
jdem vpřed jak čas, jak pomsty hrozný val.
S potomky slavných ruských bohatýrů
vnuk husitů jde bok po boku vpřed.
Jsme zbraň i hráz rodícího se míru,
jsme nových dnů přední úderný sled.*

*S velikou armádou rvát se jdem se smrtí,
nás s Rudou armádou nikdo nerozdrťí.
My svorní a silní pěsti své zvedáme,
společně v boj, půjdeme vpřed
a nebo spolu padneme.*

Patrně taková básníková představa o masivním tankovém útoku vedeném z Plané až do Portugalska.

Já sám jsem zažil vojnu jen jako student FFUK a viděl jsem počátky



Spojené státy americké byly vděčným cílem socialistické propagandy. Tento plakát naznačuje pravý účel amerického kosmického programu 80. let.

Zdroj: repro *Žádáme mír*

normalizace v armádě. Bohužel, armáda měla kolaborantů a normalizačních poserů o něco víc než ostatní společnost.

SKLADOVÁNÍ BRAMBOR

Školeními prošly jistě miliony našich občanů a počet „člověkohodin“ takových školení musel jít do stamilionů, možná miliard. Naprostý neúspěch tohoto soustavného olbrímího indoktrinování je jistě pozoruhodný.

Zajímal jsem se o propagandu a objednával si z Rudého práva, Práce a jiných vydavatelství stranické tisky na podporu propagandistů. Brožurky jako Závěry x-tého sjezdu ve světle...,

Demokratický centralismus, Role odborů v socialistické společnosti apod. Tyto příručky se nedaly prostě číst, po několika odstavcích je člověk musel odložit, protože nedávaly žádný smysl, byly šedivé, zamotané, nesrozumitelné. Zajímavé jen coby rarita pro sběratele, jako jsem byl já. Snad si z nich propagandisti opisovali pasáže pro své zajímavé přednášky.

Když jsme pak s Petrem Uhlem napsali knížku *Samospráva společnosti*, on seděl ve vězení a já musel odjet do Švédska, poprosil jsem nakladatelství Index, aby vyrobili i verzi s krycí titulní stránkou, kterou by policajti prostě přešli a odložili knihu

jako naprosto nezajímavou. Norští odbojáři z druhé světové války mi při jedné přednášce v Jönköpingu v roce 1982 nabídli titulky, který používali oni: *O správném skladování brambor*. Titulek *Socialistické hospodářství*, který pak byl zvolen, odrazilo jistě mnohem víc.

MASMÉDIA A DIETL

Hlavním nástrojem propagandy a indoktrinace však byla média a zejména televize, které lezly lidem do domácností. Snad nejúspěšnějším propagátorem byl Dietl, který dokázal nemožné, totiž skloubit zábavu s totalitní toporností. Dokázal glorifikovat StB, rozvědku, policajty a infamovat disidenty, underground, pokřivovat skutečnost současnou i minulou a fabulovat příběhy, které lžím dodávaly věrohodnost. Ovšem i nacismus měl své úspěšné ideologické filmy, jako byl *Žid Süß*. Otázkou je, nakolik i tato vrcholná díla indoktrinace opravdu dokázala posunout názory lidí. Nacismus hrál na populistickou strunu sociálních jistot, xenofobie, rasismu a šovinismu. Komunismus lhal lidem o zlých kapitalistech a o ráji rovnosti, až bude nastolen svět bez peněz a nedostatku. Obě ideologie se shodují v radikálních řešeních cestou likvidace nepřátel.

Řekl bych, že v atmosféře informační izolovanosti a odporu vůči indoktrinaci zanechává propaganda přece jen určité stopy. Vůbec se nekryjí se záměry propagandistů, naopak, často jde o protiklady původních obsahů. Jde taky o schémata a způsoby myšlení, často velmi primitivní. Protiklad indoktrinačního záměru přece nedává pravdivý obraz skutečnosti. Komunistická indoktrinace nám vnutila představy o univerzálních radikálních řešeních. V nich je víc černobílého vidění světa, za každou nehodu jsou hledáni viníci, stát je nepřitelem pro obyvatelstvo a obyvatelstvo je nepřitelem pro stát, demokracie je jen hra a cesta k obohacení a poctivá práce je pro blbce. Za všechno můžou Židi. pd